



K a i s a J a a k s o n

Haridusteaduste magister, Tallinna muusikakeskkooli kehalise kasvatus ja inimeseõpetuse õpetaja



M e e l i R o o s a l u

PhD, TLÜ terviseteaduste ja spordi instituudi terviseteaduste osakonna dotsent

Õpetajaameti peidus pool

Õpetaja esimene töö on laste õpetamine. Kuid missugused lisakohustused on pedagoogil ning kui palju aega nende täitmisele kulub? Õppetundide ettevalmistamine, klassijuhatajatöö, dokumentide koostamine ja täitmine, enesetäiendamine, kontrolltööde ning vihikute parandamine – kõik see moodustab õpetajaameti „peidus poole“.

Novembrist 2008 kuni märtsini 2009 viidi läbi uurimus, mille eesmärk oli selgitada välja õpetaja tegelik töökoormus. Selgus, et eespool loetletud lisategevusele kuulub õpetajal nädalas kokku keskmiselt 25 tundi. Seega töötab õpetaja, kellel on nädalas vaja lastele anda 20 tundi, veel 25 tundi lisaks – kokku 45 tundi. Seda on kümme tundi rohkem, kui näeb ette töö- ja puhkeaja seadus. Et kõik kohustused saaksid täidetud, peavad õpetajad palju töötama oma vabast ajast ning ka nädalavahetustel. Seda silmas pidades pole ime, et õpetajad kurdavad tihti väsimuse üle.

Et tutvustada avalikkusele õpetajaameti „peidus poolt“, on lisaks juba mainitule viimasel aastakümnel korraldatud veel mitu uurimust, mis kinnitavad, et

õpetaja töötab väga palju. Tal on hulganisti ülesandeid, mis nõuavad palju aega, ning tagajärg on, et pedagoogi põhitöö – klassis laste õpetamine – kipub jääma tagaplaanile.

Ühiskond ei mõista õpetajaameti pingelisust, inimestel puudub ettekujutus sellest, kui palju õpetaja oma ülesannete täitmiseks töötama peab. Õpetaja tööpäev koolis lõpeb enamasti kella kahekolme ajal ning tihti arvatakse, et seejärel saab minna koju puhkama. Aega, mis kulub tundide ettevalmistamisele, dokumentatsiooni täitmisele (e-kool, tunnikavade, aruannete, arenguestluste täitmise lehed jms) ja klassijuhataja-ülesannetega tegelemisele, ei arvesta aga ükski ametlik dokument (vt <http://www.ehl.org.ee/uuringu%20kv.htm>).

Õpetajate tegelik töökoormus

Eesti üheksas üldhariduskoolis (Viljandi Valuoja põhikool, Viljandi Kaare kool, Carl Robert Jakobsoni nim Viljandi gümnaasium, Viljandi maagümnaasium, Viljandi Paalalinna gümnaasium, Türi gümnaasium, Türi majandusgümnaasium, Rapla ühisgümnaasium ja Rapla Vesiroosi gümnaasium) 2008–2009 tehtud uuringus osales 205 õpetajat, kelle keskmine vanus oli 49 ja keskmine tööstaaž 22 aastat.

Õpetaja on väga ülekoormatud, ta peab iga päev täitma eri liiki ülesandeid ühelt töölt teisele pidevalt ümber lülitudes. Uurimistöö eesmärk oligi selgitada välja õpetaja tegelik töökoormus. Õpetaja koormus lahterdatakse kas

väikseks või suureks klassis antavate tundide arvu järgi. Uurimistöös tehti seda järgmiselt: väike (5–15 tundi nädalas), keskmine (16–24) ja suur (25–32) koormus. Tabelist 1 on näha, et suurem osa küsitletutest (46,3%) töötab keskmise koormusega. Vaid 4% võrra vähem oli aga õpetajaid, kes töötavad suure koormusega. Üle 30-tunnise nädalakoormusega pedagooge oli vastanute hulgas 12, 25–30-tunnisega aga koguni 71.

Lisategevusele kulub õpetajal päevas kokku keskmiselt 3 tundi ja 45 minutit, mitteklassijuhatajatel 2 tundi ja 30 minutit (vt tabel 2). Seega õpetajal, kes annab päevas neli klassitundi ja töötab dokumentatsiooni täites ja muid töid tehes lisaks veel 3 tundi ja 45 minutit, kestab tööpäev ligi 8 tundi (mitteklassijuhatajatel 6 tundi ja 30 minutit). Nädala lõikes oleks arvutus aga järgmine: täiskoormusega õpetajal, kellel on nädalas vaja anda 20 tundi ja kes on ka klassijuhataja, lisaks ligi 18 tundi, mitteklassijuhatajal aga ligi 13 tundi. See teeb õpetajate tööpäeva keskmiselt 38-tunniseks (mitteklassijuhatajatel ligemale 33-tunniseks).

Pedagoogi lisaülesanded aga sellega ei piirdu. Nädala jooksul peavad õpetajad parandama ka arvestustöid ja kirjandeid, kontrollima vihikuid, osalema täiendus-koolitustel või iseseisvalt erialakirjandust lugema jne. Selleks kõigeks kulus uuritavatel nädala jooksul kokku keskmiselt seitse tundi (vt tabel 3). Seega reaalselt töötavad küsitluses osalenud õpetajad seaduses ettenähtud 35 tunni asemel (vt <https://www.riigiteataja.ee/ert/act.jsp?id=1011041>) keskmiselt 45 tundi nädalas (mitteklassijuhatajad 40 tundi).

2005. aastal korraldas Eesti haridus-töötajate liit õpetajate tööaja ning tööülesannete kohta uurimuse, milles osales 1143 õpetajat üle Eesti. Ka see näitas, et õpetajad töötavad tunduvalt rohkem, kui seadus ette näeb. Nimetatud uuringust selgus, et õpetajatel kulub kogu kooliga seotud tegevusele kokku pisut üle 50 tunni nädalas, kusjuures vähem kui pool (20,5 tundi) sellest ajast kulub õpetamisele ning põhiosa ajast õpetamiseks ettevalmistamisele (29,5 tundi; vt <http://www.ehl.org.ee/uuringu%20kv.htm>).

Töötunde silmas pidades on mõistetav, et õpetajad kurdavad tihti ajapuuduse üle. Uurides õpetajatelt, mis neid kooli-

	Vastanute arv	Protsent
Väike koormus	20	9,8
Keskmine koormus	95	46,3
Suur koormus	88	42,9
Kokku	203	99,0
Vastamata	2	1,0
Kokku	205	100,0

Tabel 1. Uuritavate töökoormus (koolitundide arv nädalas).

	N	Min (t)	Maks (t)	Keskmine (t)
Tundide ettevalmistamisele kuluv aeg päevas	194	0,5	4	2
Dokumentatsiooni täitmisele kuluv aeg päevas	190	0,25	3	1
Klassijuhataja kohustuste täitmisele kuluv aeg päevas	122	0,25	4	1
Lisaks tundide läbiviimisele kuluvad tunnid päevas	200	0,5	11	3 t 45 min

Tabel 2. Lisaks koolitundidele kulutatavad tunnid päevas.

	N	Min (t)	Maks (t)	Keskmine (t)
Enesetäiendamisele kuluv aeg nädalas	181	0	28	3 t 45 min
Kontrolltööde parandamisele kuluv aeg nädalas	182	0	10	4 t 30 min
Enesetäiendamisele ning kontrolltööde parandamisele kuluv aeg nädalas	204	0	33	7

Tabel 3. Õpetajate enesetäiendamise ning arvestustööde parandamisele kuluv aeg nädalas.

	Vastanute arv	Protsent
Jah, alati	24	11,7
Vahetevahel	123	60,0
Ei, reeglina ei ole nädalavahetused vabad	58	28,3
Kokku	205	100,0

Tabel 4. Kas saate oma nädalavahetusi täielikult puhkuseks kulutada?

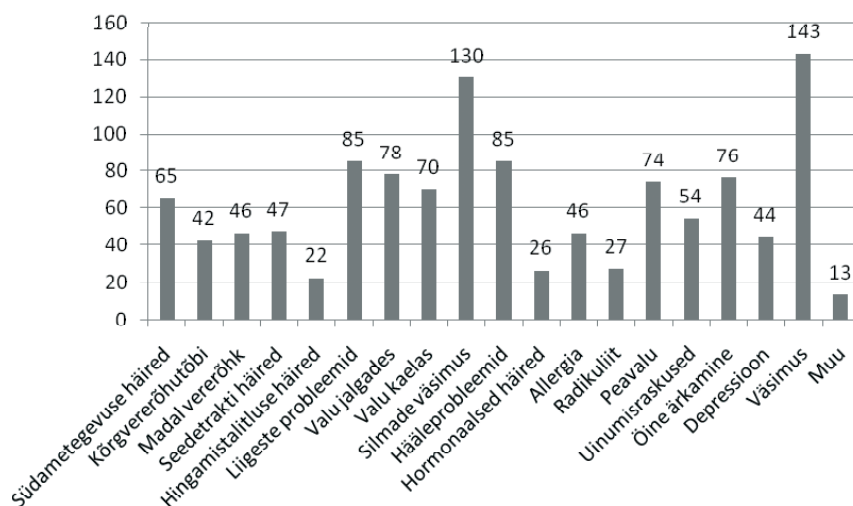
keskkonnas kõige enam häirib, selguski, et organisatorsetest teguritest koolis kurdavad õpetajad kõige enam ajapuuduse (134 vastajat) üle ning ülekaalukalt (126 uuritavat) nimetati kõige häirivaks psühhosotsiaalseks teguriks töötamist vabal ajal. Eelkõige häirivad need suure koormusega töötavaid õpetajaid.

Tõised nädalavahetused

Õpetajaeetika koodeksi juhis ütleb, et õpetajal on õigus eraelule ja puhkusele (Tuulik 2008, 32). Töö- ja puhkeaja

seadus sätestab järgmist: puhkeae on aeg, mis ei ole tööaeg, ning iganädalane puhkeae tähendab seda, et töötajal on vähemalt kaks puhkepäeva nädalas. Üldised puhkepäevad on laupäev ja pühapäev (vt <https://www.riigiteataja.ee/ert/act.jsp?id=1011041>).

Paraku tuleb õpetajal tihti tööd teha ka puhkepäevadel. Nädalavahetused saab täielikult puhkamise ning oma hobidega tegelemise peale kulutada vaid 11,7% vastajatest (vt tabel 4). Üle poole (60%) küsitletud õpetajatest saavad nädala-



Joonis. Õpetajate hulgas enam levinud terviseprobleemid.

vahetust kasutada puhkamiseks vahetevahel ning üle neljandiku (28,3%) ei kasuta nädalavahetust üldse puhkamiseks. Keskmiselt kulub nädalavahetusel koolitöö tegemisele kolm tundi.

Haridustöötajate liidu 2005. aasta uuringus selgus, et õpetajad töötavad nädalavahetusel koguni 5–6 tundi (vt <http://www.ehl.org.ee/uuringu%20kv.htm>).

Suur töökoormus kurnab õpetajaid, selgus, et paljud pedagoogid kaebavad tihti väsimuse üle (vt joonis). Väsimuse üle kurtjaid oli väikse koormusega õpetajate hulgas 45,0%, keskmise koormusega õpetajate hulgas 64,4% ning suure koormusega pedagoogide hulgas kurtis väsimust juba 77,3%.

Õpetajad kulutavad vaba aja hobidele ning sportimisele

Oma huvialadega tegelemiseks tööpäeval jääb küsitluses osalenud õpetajatel aega keskmiselt üks tund päevas. Laupäeval ja pühapäeval kulutavad õpetajad oma hobidele keskmiselt kolm tundi kummalgi päeval.

62% uuritud õpetajatest teeb tervise-sporti, kusjuures sportijaid on enam-vähem võrdselt nii väikse, keskmise kui ka suure koormusega õpetajate hulgas.

(Tervise)spordiga ei tegele 30,2% uuritud õpetajatest. Põhjuseks, miks nad ei spordi, nimetasid õpetajad ajapuudust (15 vastanut) ning sportimiseks vajalike majanduslike võimaluste puudumist (15). Ajapuuduse tõttu treeningutel

mitteosalemist nimetasid ka A. Politova uuringus osalenud Harjumaa koolide õpetajad (Politova 2007, 41).

Õpetajad kahjustavad oma tervist ning rikuvad seadust

Viimase aastakümne jooksul on läbi viidud mitu õpetajate tööaega käsitletud uurimust. Hulga lisaülesannete tõttu ki-pub põhitöö – laste õpetamine klassis – jääma tagaplaanile. Kuna tööd on palju ning puhkamiseks väga vähe aega, kurdab õpetaja väsimuse üle – tööpäev on normaalsest pikem ning tööülesandeid täidetakse ka nädalavahetustel.

Töö- ja puhkeaja seaduses on must valgel kirjas, et õpetajatele kehtib lühendatud tööaeg, milleks on 35 tundi nädalas, aga uuringud tõestavad, et pedagoogid töötavad 10–15 tundi üle selle normi. Kas pole siin tegemist seaduserikkumisega?

Lisakohustuste täitmiseks kuluv aeg pole üheski dokumendis fikseeritud – justkui tundide läbiviimine olekski õpetaja ainuke tööülesanne. Tasu saabki pedagoog vaid nende tundide eest, mil ta klassi ees seisab. Paberimajandus ja teiste kohustuste täitmine oleks justkui heategevus, mida õpetaja teeb oma vabast ajast ja tahtest, ehkki nõutav töö tuleb tal ära teha.

Oma uuringu tulemuste põhjal võime väita, et pedagoogi töökohustuste täitmine mahuks lubatud 35 tunni sisse vaid juhul, kui õpetaja täistöökoormus oleks maksimaalselt 15 koolitundi

ning sellele lisanduksid seaduses ettenähtud aja raames dokumentatsiooni täitmine, õppetööks ettevalmistumine jne. Klassijuhatajatel aga ei tohiks olla nädalas üle kümne ainetunni. Sellise koormusega töötades saaksid õpetajad keskenduda peamisele – laste õpetamisele – ning täita ka oma lisakohustusi, vaba aega aga kasutada selleks, milleks see on ette nähtud: enda ja pere tervise eest hoolitsemiseks, hobidega tegelemiseks ning puhkamiseks.

Kirjandus

Elenurm, T., Kasmel, A., Kidron, A., Rüütel, E., Teiverlaur, M. ja Traat, U. (1997) *Stressi teejuht*. Tallinn: Tallinna Raamatutrükikoda, 15.

Loogna, N. (2007) *Kutsehaigused*. Tallinn: Teabekirjanduse OÜ, 95, 129.

Merisalu, E. (2000) *Eesti õpetajate tööstress ja tervis*. Tartu: AS Kirjastus Elmatar, 27–28.

Politova, A. (2007) *Harjumaa koolide õpetajate tervis ja tervisekäitumine*. Bakalaureusetöö. Tallinna ülikool, kehakultuuriteaduskond, sporditeooria osakond, 41.

Tuulik, M. (2008) *Õpetaja eetika*. Põltsamaa: OÜ Vali Press, 32.